

4. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 17.03.2020 у справі № 911/2674/17 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88277641> (дата звернення: 01.10.2025 р.)

5. Порядок реєстрації у митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону: Наказ Міністерства фінансів України 30 травня 2012 року № 648 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1034-12#Text> (дата звернення: 02.10.2025 р.)

6. Офіційний сайт митного реєстру об'єктів права інтелектуальної власності. URL: <https://cabinet.customs.gov.ua/ipr/reg/overview> (дата звернення: 02.10.2025 р.)

7. Іванченко Е.П., До питання про сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки Том 35 (74) № 1 2024. URL: https://juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2024/1_2024/1_2024.pdf (дата звернення: 02.10.2025 р.)

8. В. Л. Гончарук, Порівняльне дослідження санкційних заходів проти контрабанди/«сірого» імпорту в Україні та країнах ЄС. URL: <http://pbz.nlu.edu.ua/article/view/276781/312276> (дата звернення: 02.10.2025 р.)

Андрій ЄВССЄВ

аспірант, Національний технічний університет «ХПІ»

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОЄКТІВ ПО КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Сучасна економіка дедалі більше ґрунтується на знаннях, інноваціях та інтелектуальному потенціалі. Об'єкти права інтелектуальної власності (ІВ) – винаходи, торговельні марки, промислові зразки, програмне забезпечення та інші результати творчої діяльності – стають ключовими активами підприємств [1, 3, 8]. Їх комерціалізація дає змогу перетворювати інтелектуальні напрацювання на джерело доходу, конкурентних переваг та інвестиційної привабливості [2, 7]. У цьому контексті надзвичайно важливим стає питання оцінки ефективності проєктів із комерціалізації ІВ, адже саме ця оцінка дозволяє приймати обґрунтовані управлінські рішення, прогнозувати прибутковість та мінімізувати ризики [4, 6, 12].

В умовах глобалізації ринків та високої конкуренції стратегічне управління інтелектуальними активами набуває ключового значення. Без якісної та системної оцінки ефективності комерціалізації ІВ бізнес ризикує втратити інвестиції, ресурси та час. Крім того, в Україні створюється нормативна й інституційна база для стимулювання інноваційної діяльності, що зумовлює потребу у розробці й впровадженні ефективних методів оцінювання таких проєктів [9, 13]. Це, у свою чергу, сприятиме підвищенню інвестиційної

привабливості, формуванню національної інноваційної екосистеми та конкурентоспроможності економіки [10].

Проведене дослідження дозволяє визначити основні методи визначення ефективності проєктів комерціалізації ІВ, виявити їх переваги та недоліки та порекомендувати основні сфери їх практичного використання в промисловому виробництві нашої країни.

1. *Фінансово-економічний метод (традиційний інвестиційний аналіз)*. Цей підхід передбачає розрахунок класичних показників ефективності інвестиційних проєктів: чистого приведенного доходу (NPV), внутрішньої норми рентабельності (IRR), періоду окупності (PP), індексу прибутковості (PI). Метод дозволяє кількісно визначити фінансову доцільність проєкту, порівняти різні варіанти інвестування. Він є універсальним і широко застосовується у фінансовому менеджменті. Проте цей підхід не враховує нематеріальні вигоди, як-от підвищення ринкової вартості бренду чи стратегічні позиції на ринку.

2. *Метод реальних опціонів*. Цей метод ґрунтується на уявленні про гнучкість прийняття рішень у процесі реалізації проєкту. Він розглядає проєкт як набір опціонів: право відкласти, розширити, скоротити або припинити проєкт залежно від умов ринку. Такий підхід дозволяє врахувати невизначеність та ризику у сфері комерціалізації ІВ, що особливо важливо для інноваційних проєктів. Його перевага – можливість оптимізації інвестицій за різних сценаріїв, недолік – складність у розрахунках та потреба у спеціалізованому програмному забезпеченні.

3. *Маркетингово-аналітичний метод (оцінка ринкової привабливості)*. Сутність методу полягає у визначенні потенційного ринкового попиту, ємності ринку, конкурентного середовища, бар'єрів входу й правового захисту. У фокусі – не лише фінансові показники, а й стратегічні аспекти просування та позиціонування об'єкта ІВ. Цей метод дозволяє краще зрозуміти перспективи комерціалізації, визначити оптимальну бізнес-модель. Його перевага – врахування зовнішнього середовища, недолік – потреба у значному обсязі маркетингових даних та експертних оцінок.

4. *Бальний (експертний) метод оцінки*. Цей метод передбачає формування системи критеріїв (інноваційність, патентна чистота, захищеність прав, рівень ризику, потенційний прибуток) та їх оцінювання у балах групою експертів. Результат – інтегральна оцінка ефективності проєкту. Метод особливо корисний для попереднього скринінгу ідей чи для порівняння альтернатив. Перевага – швидкість та гнучкість; недолік – суб'єктивність та залежність від компетенцій експертів.

5. *Соціально-економічний метод (оцінка ширших ефектів)*. Цей метод виходить за межі фінансових вигод і враховує соціальні, регіональні, екологічні ефекти від впровадження проєкту комерціалізації ІВ. Він важливий для державних програм, університетських досліджень або стартапів із соціальною місією. Перевага – урахування довгострокових та непрямих ефектів, недолік – складність кількісного вимірювання та ризик розмитості критеріїв.

**Порівняльна таблиця методів оцінки ефективності проєктів
комерціалізації ІВ**

Метод	Сутність	Переваги	Недоліки	Сфера використання
<i>Фінансово-економічний</i>	Розрахунок NPV, IRR, PP, PI для оцінки прибутковості проєкту	Чіткі кількісні показники, універсальність	Не враховує нематеріальні вигоди	Комерційні інвестиційні проєкти, корпоративні програми
<i>Метод реальних опціонів</i>	Оцінка гнучкості рішень та вартості майбутніх можливостей	Враховує невизначеність, дозволяє оптимізувати інвестиції	Складність розрахунків, потреба у даних	Інноваційні та високоризикові проєкти
<i>Маркетингово-аналітичний</i>	Оцінка ринку, попиту, конкурентного середовища	Комплексний погляд, стратегічний аналіз	Потреба у великих обсягах даних	Нові продукти, вихід на нові ринки
<i>Бальний (експертний)</i>	Бальна оцінка критеріїв ефективності групою експертів	Швидкість, простота, порівнянність	Суб'єктивність, залежність від експертів	Попередній відбір ідей, ранні стадії
<i>Соціально-економічний</i>	Врахування соціальних та регіональних ефектів	Оцінка довгострокового впливу, стратегічність	Складність кількісного вимірювання	Державні програми, університетські та соціальні проєкти

Оцінка ефективності проєктів комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності є ключовим елементом стратегічного управління інноваціями. Жоден метод не є універсальним – кожен має свої переваги та обмеження. Для комплексного аналізу доцільно поєднувати кілька методів: фінансово-економічний – для визначення прибутковості, маркетингово-аналітичний – для розуміння ринку, метод реальних опціонів – для врахування гнучкості та ризиків, бальний – для попередньої оцінки, соціально-економічний – для державних або соціально орієнтованих проєктів. Впровадження системної оцінки ефективності дозволить:

1. мінімізувати ризики невдалих інвестицій;
2. підвищити інвестиційну привабливість інтелектуальних активів;
3. сприяти інтеграції України у глобальний інноваційний простір;
4. забезпечити стале зростання національної економіки та інноваційний розвиток підприємств.

Таким чином, грамотна оцінка ефективності проєктів комерціалізації ІВ – це не лише управлінський інструмент, а й стратегічний ресурс формування конкурентоспроможної економіки знань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Pererva P.G., Kocziszky G., Somosi Veres M., Kobieliava T.O. (2019) Compliance program: [tutorial]. Kharkov-Miskolc : LTD «Planeta-prynt». 689 p.
2. Гладенко І.В., Перерва П.Г., ТОВАЖНЯНСКИЙ В.Л., Кобелева Т.А. Мониторинг производственно-коммерческой деятельности промышленного предприятия // Вісник НТУ «ХП». 2009. № 36-1. С. 12-22.
3. Sikorska M., Kocziszky György, Pererva P.G. (2017) Compliance service at guest services enterprises // Менеджмент розвитку соціально-економічних систем у новій економіці: матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. Полтава: ПУЕТ, 2017. С. 389-391.
4. Єршова Н.Ю., Лега О.В., Прокопишин О.С., Прийдак Т.Б., Яловега Л.В. Податкова звітність як стратегічний інструмент ділових комунікацій і прийняття управлінських рішень. Актуальні питання економічних наук. 2025. № 9. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14986292>
5. Перерва П.Г. Управление сбытом промышленной продукции в системе маркетинга.- М.: НПО «Реклама, информация, маркетинг», 1991. 93 с
6. Перерва П.Г., Борзенко В.І., Кобелева Т.О. Інтелектуальна власність: магістерський курс: підручник. Харків: НТУ «ХП», 2019. 1002 с.
7. Балан О.С., Перерва П.Г., Лега О.В. Розвиток методів формування собівартості та ціни науково-інформаційної продукції в системі менеджменту "розумного підприємства" // Енергозбереження. Енергетика. Енергоаудит 2024. № 9 (199). С. 72-81. doi: 10.20998/2313-8890.2024.09.06
8. Экономическая оценка инновационного потенциала : монография / А.П.Косенко [и др.]; ред.: П.Г.Перерва, Д. Коциски. Харьков : НТУ "ХПИ"; Мишкольц: Мишкольц. техн. ун-т, 2008. 170 с.
9. Кобелева Т. О. Комплаєнс-безпека промислового підприємства: теорія та методи: монографія. Харків: Планета-Принт, 2020. 354с.
10. Пешков, А., Лега, О. (2024). Аналіз фінансової стійкості вітчизняних підприємств в умовах невизначеності . Цифрова економіка та економічна безпека, (1 (10), 151-158. URL: <https://doi.org/10.32782/dees.10-27>
11. Перерва П.Г., Косенко А.В., Маслак М.В., Матросова В.О., Долина І.В. Формування управлінської, маркетингової та інноваційної політика на підприємствах туристичної індустрії. Вісник Національн. технічн. університету «ХП». Серія: економічні науки. 2018. № 47. С. 114-120.
12. Kosenko A.V., Tkachev M.M., Kobieliav V.M., Pererva P.G. (2018) Innovative compliance of technology to combat corruption // Innovative management: theoretical, methodical, and applied grounds / S.M. Illiashenko, W.Strielkowski (eds.). 1st edition. Prague: Prague Institute for Qualification Enhancement. P.285-295.

13. Сіренко І., Лега О. Мінімізація ризиків договірної політики при укладенні ЗЕД-контрактів. Цифрова економіка та економічна безпека. 2024. № 1 (10). С. 159–163. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.10-28>

14. Nagy S., Sikorska M., Pererva P. (2018b) Current evaluation of the patent with regarding the index of its questionnaire. Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами: матеріали 9-ї Всеукр. наук.-практ. конф., 19 квітня 2018 р. Київ: НАУ, 2018. С. 21-22.

15. Канцедал Н. А., Лега О. В., Морозов Є. О. Цифровізація логістики: нові технології для покращення управління та оптимізації. Економічний простір. 2025. № 199. С. 45–51. DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.199.45-51>

16. Pererva P.G., Kocziszky G., Szakaly D., Veres Somosi M. (2012) Technology transfer / P.G.Pererva. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI». 668 p.

Ігор ЖУК

студент, Національний технічний університет «ХПІ»

Петро ПЕРЕРВА

д.е.н., професор, Національний технічний університет «ХПІ»

ЗАХИСТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ І ЗА КОРДОНОМ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Захист інтелектуальної власності (ІВ) — ключовий елемент сучасної економіки знань [1, 5, 8]. Правові механізми охорони авторських прав, патентів, товарних знаків, промислових зразків та комерційних таємниць визначають стимули для інновацій, відтворюваності творчих продуктів і міжнародної торгівлі високотехнологічними товарами й послугами. У глобалізованому середовищі підприємства та правовласники стикаються зі складною палітрою національних та міжнародних норм, що вимагає порівняльного аналізу — як з точки зору змісту норм, так і щодо процедур захисту, правозастосування і практики правозахисту [2, 4, 11]. Ця доповідь дає порівняльний огляд основних систем захисту ІВ в Україні та вибраних закордонних юрисдикціях, виділяє особливості кожної системи та формулює висновки й рекомендації для української практики [3, 13].

Україна в умовах євроінтеграції й посиленої цифровізації економіки перебуває під тиском необхідності модернізації національного ІВ-регулювання, адаптації до міжнародних стандартів і одночасного балансу між захистом прав правовласників та суспільними інтересами (доступ до знань, освіта, наукові дослідження) [6, 14]. Військові дії, трансформація ланцюгів постачання і пришвидшений розвиток ШІ створюють додаткові виклики щодо забезпечення ефективного правозастосування й імплементації нових виключень/ліцензійних режимів. Тому порівняння з практиками США, ЄС, Великої Британії, Китаю,